

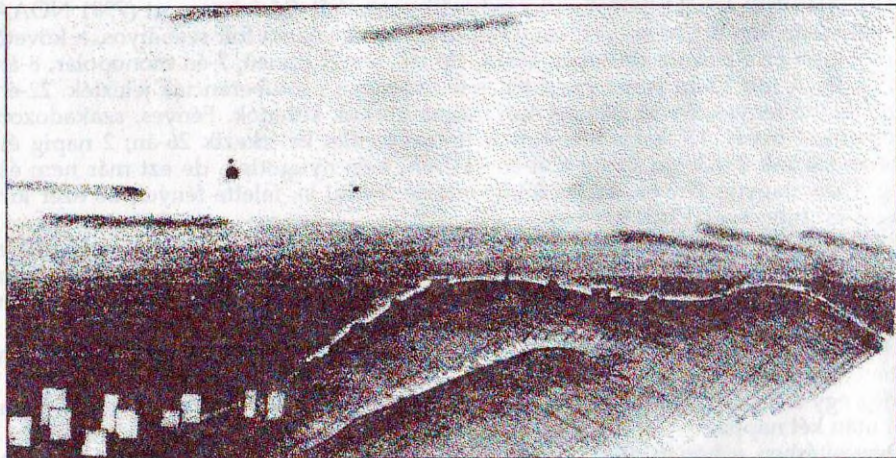
Szabadszemes jelenségek

Szabadszemes észlelések 1995-ben

A tavalyi év eredményekben gazdagnak és az észlelések terén igen változatosnak könyvelhető el. A holdsarló-megfigyelések mellett, melyek már évek óta a rovat gerincét képezik, több témakörben is érkeztek értékes észlelések. Ezek mellett néhány elkésett, vagy korábban le nem közölt megfigyelést is most teszünk közzé.

Együttállások

Az elmúlt év utolsó két hónapjában igen ritka jelenségnek lehettünk tanúi. Ebben az időszakban a Vénusz, a Jupiter és a Mars nagyon közel helyezkedett el egymáshoz a napnyugta utáni égbolton. Leglátványosabb formációban november 16-án és 22-én látszottak. Az első alkalommal sajnos az egész ország felett borult volt az ég, pedig akkor mind a három bolygó belefért volna egy 2° -os látómezőbe. A következő alkalommal azonban napokig tartó derűtség köszöntött ránk, így már csak egy kis szorgalom kellett a kuriózum értékű megfigyelés elkészítéséhez. November 22-én ugyanis a $-3^m,9$ -s Vénusztól csupán $0^\circ,25$ -kal északra látszott a $+1^m,3$ -s Mars. A jelenség látványát Nagy Judit, Ladányi Tamás és Gyenizse Péter közös észleléséből eleve-nítjük fel.

„Megfigyeléseinket november 21-én, 22-én és 23-án egy pécsi emeletes ház erkélyéről végeztük szabad szemmel ill. egy 13,5 cm átmérőjű RFT segítségével. Érdekes látványt nyújtottak a bolygók, ahogy napról-napra egyre elnyújtottabb formációt vettek fel. A legérdekesebb állásban 22-én voltak, amikor a szürkülő égen, a horizont közeli porsáv felett nem sokkal tűntek fel. A sziporkázó Vénusztól északra igen nagy közelségben egy-egy

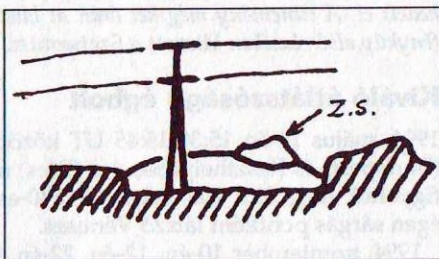
pillanatra szabadszemmel is felvillant a Mars halvány pontocskája, és a Jupiter is jól látszott a szoros bolygópártól jobbra, kissé távolabb (l. rajz). Az igen lapos háromszöget alkotó konstelláció legkönnyebben a 2,5 fokos látómezejű RFT-ben volt kivethető a Mars halványsága miatt, bár így a Jupiter megpillantásához mintegy $1\frac{1}{4}$ LM-vel arrébb kellett menni a szorosan »összesimuló« Hadisztentől és Szépségistennőtől. A Mars és a Vénusz még 105x-ös nagyítással is bőven belefértek egyszerre a távcső LM-be. Egyébként ezzel a nagyítással már a Mars 4,1"-es korongocskája is sejthető volt.

23-án a bolygótrióhoz csatlakozott még a 24 órás holdsarló is, feltéve a koronát a jelenségre. De mélységes sajnálatunkra nem sokkal napnyugta után, Pécs környékén elkezdett beborulni az ég, ami lehetetlenné tette a vékony ív megpillantását. Meg kellett elégednünk a már meglehetősen szétnyílt bolygótrió távcsöves megfigyelésével."

Zöld sugár

„A zöld sugarat egészen véletlenül láttam Budafokon, mivel nem vadásztam rá igazán...

1994 január 22-én 15:25 UT-kor kezdtem el észlelni a Napot. Front utáni tiszta légkör volt, a Napot egészen lenyugvoásig lehetett követni. 15:25 UT-kor amikor a torz Nap már szinte eltűnt, kialakult a tetején (jobbra) egy zöld sugár. A Nap fénye gyenge pirosnak látszott, a zöld sugár »egyszerű« zöld volt. A légkör nyugodtsága 9–10 lehetett. Addig láttam, amíg le nem bukott teljesen a Nap. Kb. 15 másodpercig tartott a jelenség, így volt időm előkapni a 270-es teleobjektívet és végül két felvételt sikerült készíteni... Meglepődve észleltem a ritka szép jelenséget.” (Lantos Zsolt, Budapest)

Heliákus kelések

Ebben a témakörben Keszthelyi Sándor és Sragner Marta (Pécs) küldött megfigyeléseket, amelyeket 1995. július 26. és szeptember 7. között végeztek különböző helyszíneken.

„Rigel (β Ori): Sem júl. 26-án 02:25–03:00 UT között, sem júl. 28-án 02:05–02:15 UT között nem látszott. Aug. 07-én 02:25–02:42 UT között már nagyon jól látszott. (Szigligetről néztük, felhőtlen, alul is jó égen.)” Az eddigi hazai rekord júl. 29., ami 1995-ben sem dőlt meg.

„Orion öve: Nem látszott júl. 26-án 02:25–03:00 UT között. Aug. 07-én 02:25–02:42 UT között gyengén látszik a három csillag, pedig felhőtlen és alul is jó ég volt Szigligetről nézve. Aug. 13-án már erősen és jól láttuk Boldogasszonyfáról a felhőtlen, de világosodó égen.” A hazai rekord júl. 30., nem változott 1995-ben sem.

„Procyon (α CMi): Az első megfigyelési kísérlet aug. 14-én hajnalban történt. Boldogasszonyfán 02:50–02:55 UT között felhőtlen égen kíséreltük meglátni, de szabad szemmel nem ment. Egy 7x35 B-vel viszont jól látszott a szemközti domb felett 2 fokkal. Újra és újra próbálkoztunk szabad szemmel, de nem látszott, viszont a binokulárral ismét könnyen mutatkozott. Végül is a pirkadás szakította meg a kísérletezést. Szabad szemmel nem látszott, csak binoklival. Azután aug. 25-én 03:18 UT-kor Pécstől 4 km-re délre már szabad szemmel is jól látszott.” Az eddigi hazai rekord aug. 15., nem sikerült megjavítani.

„Sirius (α CMa): Az első észrevétele aug. 25-én volt Pécstől 4 km-re délre. 03:20–03:32 UT között vettük észre és néztük szabad szemmel, amint délkelet felé 6 fok magasan bújkált a

felhők között. 03:32 UT-kor a világosság tüntette el. Szept. 7-én 02:41 UT-kor már Pécs belvárosából is könnyen látszott." Az aug. 21-i hazai rekord nem dőlt meg.

Állatövi fény

A bolygóközi porkorong megfigyeléséről Kósa-Kiss Attila (Nagyszalonta) juttatta el rovatunkhoz két leírását, melyek közül az egyik még tavalyelőtt készült.

„1994. március 9-én este már szürkületkor feltűnik a jelenség könnyen felismerhető fényalakzata. Teljes sötétedéskor 60 fok hosszúnak, 20 fok alapszélességűnek látszik. Határozottan, lényegesen fényesebbnek tűnik a Tejút ködösségénél. Csúcspontja ezen pazar látvány ellenére csak feltételezhető, hogy a 37 Tau közelében fekszik (6,5 hmg-jú égen).”

„1995. január 3-án este, változócsillagok észlelése előtt, de a teljes sötétség beállta után, 60 fok hosszú, 20 fok alapszélességű fénykúpra lettem figyelmes az állatöv mentén. A zodiakális fény a Tejútnál csak kissé volt halványabb. A fénykúp csúcsa kb. a 89 Piscis közelében helyezkedett el. A tűnemény még két órán át látszott. Meglepő a szokatlanul korai megjelenése. A fénykúp alsó részében látszott a Szaturnusz.”

Kiváló átlátszóságú égbolt

1994. május 14-én 15:30-15:45 UT között Almási Csaba (Budapest), Horváth Tamás (Budapest) és Keszthelyi Sándor (Pécs) marokkói napfogyatkozás-túrájuk alkalmával figyelték meg Sidi Kacemből 50/540-es refraktorral és szabad szemmel a nappali égen sárgás pontként látszó Vénuszt.

1994. szeptember 10-én, 12-én, 22-én és október 5-én Vincze Iván (Pécs) is megfigyelte a szépség istennőjéről elnevezett planétát a nappali égen. 7x50-es binoklijával a fázist is meg tudta becsülni.

1995. február 2-án Gyenizse Péter (Komló) 20x60-as binokulárral való megkeresése után könnyedén figyelte meg a bolygót pusztá szemmel is.

1995. február 25-én 11:30 UT-kor Sárnecky Krisztián (Budapest) kereste fel ragyogó bolygószomszédunkat:

„Rendkívül kék ég (T=5)! Könnyen látszik a vékony holdsarló a nyugati égen a fák fölött. A Nap égetve süt. Egy 20x60-assal indultam a Vénusz keresésére. Rövid pásztázás után szinte kiütötte a szememet. Úgy csillogott (és persze »mocorgott«, S= 1), hogy alig bírtam megbecsülni a fázisát. 20x60-assal 58%-osnak néztem. Egy állványra szerelt binokli mellől kinézve egyértelműen látszott szabad szemmel is. Sárga fényű pontként ugrott ki a mélykék égből. Most láttam először nappal szabad szemmel a Vénuszt, de nem gondoltam volna, hogy ennyire feltűnő lehet.”

Szabadszemes napfoltok

1995-ben 178 db pusztá szemmel végzett megfigyelés érkezett be rovatunkhoz. Ebből 8 db még 1994-ben készült, melyeket Bartha Lajos (Budapest) küldött be. A tárgyalt évre vonatkozó 170 db észlelést Gyenizse Péter (Komló) végezte. Nem csoda a nagyfonatú érdeklenség központi csillagunk „szepői” iránt, hiszen egész évben összesen 13 db folt volt szabad szemes, és ezekből is 8 db kicsi, vagy alig sejtethető. A 170 észlelés nagy része ezért negatív volt, csupán 31 rajzon szerepelnek foltok.

GYENIZSE PÉTER